

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА

Фінгерман О.

студентка,

Національний педагогічний університет

імені М.П. Драгоманова

ПОВЕДІНКОВІ ОСОБЛИВОСТІ АУТИЧНИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Проблема аутизму для українського і світового суспільства не є новою. Аутизм є порушенням психічного розвитку дитини, яке характеризується відхиленнями в поведінці, соціальній взаємодії та спілкуванні. Аутизм є одним з найважчих розладів розвитку дитини. Дуже важливо у ранньому віці вивчити поведінкові особливості у таких дітей, визначити індивідуально-психологічні особливості та розробити зміст корекційно-педагогічної роботи з ними.

Проблема поведінкових особливостей аутизму була предметом дослідження таких вчених: К. Антшел, Ф. Аппе, С. Арбой, С. Барон-Коуен, Р. Грегори, М. Деван, Д. Димер та ін.

Метою статті є вивчення поведінкових особливостей аутичних дошкільників.

Найкраще розробленою вітчизняною теорією, яка вважає причиною всіх проявів аутизму емоційні порушення, можна назвати теорію В. В. Лебединського, О. С. Микільської, Є. Р. Баєнської, М. М. Ліблінга. Відповідно до неї, біологічна недостатність створює особливі патологічні умови, до яких змушена пристосовуватися дитина з аутизмом. З моменту народження спостерігається типове поєднання двох патогенних факторів:

1. Порушення можливості активно взаємодіяти з середовищем, що проявляється у зниженому життєвому тонусі.

2. Зниження порогу афективного дискомфорту в контактах зі світом, що виявляється у хворобливих реакціях на звичайні подразники і підвищеній вразливості при контактах з іншою людиною.

Обидва чинники діють в одному напрямку, перешкоджаючи розвитку активної взаємодії з середовищем і створюючи передумови для посилення самозахисту. Аутизм, на думку авторів, розвивається не тільки тому, що дитина ранима і мало витривала в емоційному відношенні. Багато проявів аутизму інтерпретуються як результат включення захисних і компенсаторних механізмів, що дозволяють дитині встановлювати відносно стабільні, хоч і патологічні, взаємини зі світом. У межах даної теорії, спотворення розвитку когнітивних функцій

є наслідком порушень в афективній сфері. Виокремлення 4-ох рівнів афективної регуляції дозволяє авторам пояснити весь спектр проявів аутизму [1, с. 149–153].

О. С. Нікольська пропонує наступну класифікацію раннього дитячого аутизму: 1 група – з переважанням відчуженості від навколишнього; 2 група – з переважанням аутичного відкидання навколишнього; 3 група – з переважанням аутистичного заміщення навколишнього; 4 група – з переважанням надгальмування у відносинах з навколишнім.

Розкриємо поведінкові особливості аутичних дошкільників більш детально, виходячи із запропонованої класифікації.

1 група – характеризується наявністю польової поведінки: нецілеспрямоване дрейфування від одного об'єкту до іншого; видирання по меблях, тулубу дорослого; тривале пасивне споглядання безпредметних об'єктів; випадкові мимовільні дії; ритмічні вокалізації; гіперсензитивність до сенсорного і афективного дискомфорту, зміни обстановки, випереджальний розвиток мови (1-ий рік життя); психогенний і різкий, нерідко катастрофічний розпад мовлення, навичок, наростання аспонтанності, втрата візуального контакту, реакцій на звернення, фізичний дискомфорт (2-ий рік життя). Нозологічно, мова йде про злякисну поточну шизофренію [3].

2 група – характеризується одержимістю руховими, сенсорними, мовними стереотипами, імпульсивними діями, одноманітністю гри із залученням неігрових предметів, вираженістю порушень почуттів самозбереження, «феноменом тотожності», численними страхами гіперсензитивного характеру, симбіотичним зв'язком з матір'ю, а також нерідко відставанням у психічному розвитку. Цей варіант раннього дитячого аутизму може бути обумовлений як шизофренією, так і органічним ураженням центральної нервової системи [2].

3 група – характеризується надцінними та особливими пристрастями, відстороненістю характеру, інтересами і фантазіями, розгальмованістю потягів; страхи носять характер маячні; прояв агресії у грі; слабкість емоційних прихильностей. На першому році життя типовим є м'язовий гіпертонус, напруженість або опір при взятті на руки. [3].

4 група – позначається ранимістю, лякливою; знижений фон настрою, надцінні страхи, тиха малорухлива гра, наростання боязкості і скутості при щонайменшій зміні звичного стереотипу; загальмованість, моторна незручність, непевність у рухах. На першому році життя відзначається м'язовий гіпотонус, слабкість реакцій на фізичний дискомфорт, нестійкість настрою; фізична і психічна виснаженість; надприв'язаність до матері [3].

О. А. Стребелева та Л. М. Шипіцина вважають що до найхарактерніших поведінкових проблем аутистичних дітей відносять труднощі зі сном; самоскалічення; агресія; стереотипна поведінка; деструктивна поведінка [4; 5]. Охарактеризуємо їх.

Труднощі зі сном. Деякі діти не засинають у потрібний час тому, що не можуть спокійно знаходитись у власному ліжку. Батьки часто вважають, що небажання дитини перебувати в ліжку зумовлене страхом самій залишатися в кімнаті. Тоді вони беруть дитину у своє ліжка, тим самим створюючи їй звичку, якої потім дуже важко позбутися. Батькам треба усвідомити, що достатньо залишитися біля дитини протягом якогось часу, щоб допомогти опанувати страх перед самотнім перебуванням у кімнаті [5]. Загалом більшість проблем зі сном, що трапляються в аутистичних дітей, дуже часто нагадують проблеми здорових дітей приблизно до восьмого року життя.

Самоскалічення. Найчастішими формами самоскалічення є гризіння рук, натискання очей пальцями, удари головою об стінку, удари руками по вухах. Така поведінка виявляється у дітей з важкими формами аутизму. Самоскалічення часто виявляється у дітей, які не можуть порозумітися з оточуючими [4]. Отже, така поведінка є формою комунікації і батьки чи інші опікуни повинні старанно проінтерпретувати те, що дитина хоче їм висловити.

Агресія. Копання, биття, гризіння, плювання, штовхання інших людей є насправді важкими для родини. Така поведінка є характерною для аутистичних дітей і найчастіше є наслідком фрустрації, яку переживає дитина, що, можливо, пов'язана з непорозумінням чи відмовою виконання бажання. Батькам необхідно виробити собі стратегії, як зарадити в таких ситуаціях. Необхідно відволікти увагу дитини, наприклад, показати їй щось цікаве. Після того, як злість чи агресія опанована, потрібно проаналізувати, що спричинило таку ситуацію [4].

Стереотипна поведінка. Існує багато форм стереотипної поведінки. Найчастіші – це крутіння предметами (наприклад, колесами машинки) і сенсорно-моторні дії (кивання головою, махання руками). Деякі дослідники стверджують, що діти так поведуться тоді, коли не знають, що треба робити чи як бавитись предметами. Тоді дитина знаходить собі додаткову стимуляцію, якої не може досягнути в інший спосіб [5].

Деструктивна поведінка. Здебільшого така поведінка не є формою звичайного вандалізму, це швидше форма агресії. Предметами зацікавлення дитини можуть бути родинні пам'ятки, якими хоче бавитись дитина, а потім їх нищить, або, наприклад, вільний кінець доріжки, який дитина буде тягнути так довго допоки він не порветься. У дитини може виявлятися така поведінка, коли вона не може знайти

собі цікавого заняття і нищення предметів є спробою отримання задоволення від простої діяльності [4].

Отже, специфіка раннього дитячого аутизму проявляється наступним чином: дефіцитом потреби в спілкуванні, який в значній мірі залежить від ступеня тяжкості РДА; при всіх ступенях тяжкості у дітей з РДА спостерігається афективна дезадаптація; недорозвинення регуляторних функцій у дітей з РДА проявляється у виражених порушеннях поведінки; інтелектуальний і мовленнєвий розвиток при РДА відрізняються значною варіабельністю і специфічністю. Виходячи з цього, ми бачимо, що кожен випадок потребує своєї спеціально розробленої програми по групам. Це додатково доводить важливість і актуальність теми нашої роботи.

Список використаних джерел:

1. Кісельова Н. В. Особливості корекційної-педагогічної допомоги дітям з раннім дитячим аутизмом / Н. В. Кісельова // Таврійський вісник освіти. – 2013. – № 4(44). – С. 149–153.
2. Никольская О. С. Психологическая классификация детского аутизма / О. С. Никольская // Альманах. – 2017. – № 18(29).
3. Шипицына Л. М. Детский аутизм : хрестоматия / Л. М. Шипицына. – СПб. : Международный университет семьи и ребенка им Р. Валленберга, 1997. – 254 с.
4. Hart Ch. A. Przewodnik dla rodziców dzieci autystycznych / Ch. A. Hart // Fundacja im. Wojtki Wadowskiego. – Łódź, 1995.
5. Piętka M. Trudne zachowania w osób z autyzmem / M. Pietka // Dziecko autystyczne. Krajowe Towarzystwo Autyzmu. – Warszawa, 2001. – Т.9. – № 1 – S. 63–81.